Кір БУЛИЧОВ

СНІГУРОНЬКА

Я лише раз бачив, як гине корабель. Інші цього ніколи не бачили.

Це не страшно, тому що ти не встигаєш у думках перенестися туди і відчути все по відношенню до себе. Ми дивилися з містка, як вони намагалися опуститися на планетку. І здавалося, що це їм вдається. Але швидкість все-таки була надто велика.

Корабель діткнувся дна пологої западини і, замість того щоб завмерти, продовжував рухатися, немов хотів сховатися всередину каменя. Але кам'яне ложе не забажало піддатися металові, і корабель став розповзатися, немов крапля, що впала на скло. Рух його сповільнювався, тільки дрібними бризками, ліниво і беззвучно, якісь частини його відокремлювалися від основної маси корабля і чорними цятками злітали над долиною, розшукуючи зручні місця для того, щоб улягтися і завмерти. А потім цей нескінченний рух, що продовжувався близько хвилини, припинився. Корабель був мертвий, і лише тоді моя свідомість із запізненням реконструювала гуркіт лускаючих перегородок, стогони розірваного металу, завивання повітря, яке кристалами осідало на стінах. Живі істоти, які там щойно були, певно, встигли почути лише початок цих звуків.

На екрані лежало в багато разів збільшене луснуте чорне яйце, і потьоки замерзлого білка химерним бордюром оточували його.

— Все, — сказав хтось.

Ми прийняли сигнал лиха і майже встигли до них на допомогу. І побачили його загибель.

Поблизу, коли ми спустили катер і вийшли до долини, видовище набуло належних масштабів і трагічності, що походили від того, що ти можеш приміряти те, що трапилося до себе. Чорні цятки перетворилися на клапті металу розміром з волейбольний майданчик, частини двигунів, дюзи і шматки гальмівних колон — поламані іграшки гіганта. Здавалося, що, коли корабель, розтріскуючись, втискався в скелі, хтось запустив лапу всередину і випатрав його.

Метрах в п'ятдесяти від корабля ми знайшли дівчину. Вона була в скафандрі — вони всі, окрім капітана і вахтових, встигли вдягнути скафандри. Певно, дівчина опинилася поблизу люка, вирваного при ударі. Її викинуло з корабля, як бульбашка повітря вилітає із келиха з нарзаном. Те, що вона залишилася жива, відноситься до фантастичних випадковостей, які безупинно повторюються з тієї миті, коли людина вперше піднялася в повітря. Люди вивалювалися з літаків на висоті в п'ять кілометрів і умудрялися впасти на крутий засніжений схил або на вершини сосен, відбуваючись подряпинами і синцями.

Ми принесли її на катер, вона була в шоці, і доктор Стрешній не дозволив мені зняти з неї шолом, хоча кожен з нас розумів, що, якщо ми не надамо допомоги, вона може померти. Доктор мав рацію. Ми не знали складу їх атмосфери і не знали, які смертоносні для нас, але нешкідливі для неї віруси благоденствують на її білому блискучому, коротко стриженому волоссі.

Тепер слід сказати, як виглядала ця дівчина і чому побоювання доктора здалися мені, та й не тільки мені, перебільшеними і навіть несерйозними. Ми звикли пов'язувати небезпеку з істотами, неприємними для нашого ока. Ще в двадцятому столітті один психолог стверджував, що може запропонувати надійне випробування для космонавта, що відходить до далеких планет. Треба лише запитати його, що він робитиме, якщо зустрінеться з шестиметровим павуком огидного вигляду. Першою, інстинктивною реакцією випробовуваного було витягнути бластер і всадити в павука весь заряд. Павук же міг виявитися місцевим поетом, що бродив наодинці, виконуючим обов'язки

неодмінного секретаря добровільного товариства захисту дрібних пташок і коників.

Чекати каверзи з боку тоненької дівчини, довгі вії якої кидали тінь на бліді ніжні щоки, при погляді на обличчя якої будь-якого з нас охоплювало незборимое бажання побачити, якого ж кольору у неї очі, чекати від цієї дівчини каверзи, навіть у вигляді вірусів, було якось не по-чоловічому.

Цього ніхто не сказав, і я не сказав теж, але у мене таке враження, що доктор Стрешній відчував себе дрібним негідником, чиновником, який заради букви інструкцій відмовляє безпорадному відвідувачеві.

Я не бачив, як доктор дезинфікував якнайтонші щупи, щоб ввести їх крізь тканину скафандра і набрати проби повітря. І не знав, які результати його старань, тому що ми знову пішли до корабля, щоб забратися всередину і знову відшукати диво — ще когось, хто залишився живим. Це було безглуздим заняттям — з тих безглуздих занять, які не можна кинути, не довівши до кінця.

— Кепська справа, — сказав доктор.

Ми почули його слова, коли намагалися піднятися всередину корабля. Це було нелегко, тому що його пом'ята стіна нависала над нами, мов футбольний м'яч над мухами.

— Що з нею? — запитав я.

— Вона ще жива, — сказав доктор. — Але ми нічим їй не зможемо допомогти. Вона Снігуронька.

Наш доктор схильний до поетичних порівнянь, але їх прозорість не завжди зрозуміла необізнаному.

— Ми звикли, — продовжував доктор, і, хоча його голос лунав у мене в навушниках, немов він звертався до мене, я знав, що говорить він в основному для тих, хто оточує його в каюті катера. — Ми звикли, що основою життя служить вода. У неї аміак.

Значення його слів дійшло до мене не відразу. До решти також.

— При земному тиску, — сказав доктор, — аміак кипить при мінус 33, а замерзає при мінус 78 градусах.

Тоді все стало ясно.

А оскільки в навушниках було тихо, я уявив, як вони дивляться на дівчину, що стала для них фантомом, який може перетворитися на хмару пари, варто лише їй зняти шолом...

Штурман Бауер міркував уголос, невчасно демонструючи ерудицію:

— Теоретично передбачувано. Атомна вага молекули аміаку 17, води — 18. Теплоємність у них майже однакова. Аміак так само легко, як вода, втрачає іон водню. Загалом, універсальний розчинник.

Я завжди заздрив людям, яким не треба лізти в довідник за відомостями, котрі ніколи не можуть стати в нагоді. Майже ніколи.

— Але при низьких температурах аміачні білки будуть дуже стабільними, — заперечив доктор, ніби дівчина була лише теоретичною побудовою, моделлю, народженою фантазією Гліба Бауера.

Ніхто йому не відповів.

Ми години півтори пробиралися по відсіках розбитого корабля, перш ніж знайшли непошкоджені балони з аміачною сумішшю. Це було значно меншим дивом, аніж те, що трапилося раніше.

Я зайшов до шпиталю, як завжди заходив, відразу після вахти. У шпиталі смерділо аміаком. Взагалі весь наш корабель просмердів аміаком. Марно було боротися з його витоком.

Доктор сухо покахикував. Він сидів перед довгим рядом колб, пробірок і балонів. Від деяких з них ішли шланги й труби і ховалися в перегородці. Над ілюмінатором чорніло невелике вічкувате коло динаміка-транслятора.

— Вона спить? — запитав я.

— Ні, вже питала, де ти, — сказав доктор.

Голос був глухим і сварливим. Нижню частину його обличчя прикривав фільтр. Докторові доводилося щодня вирішувати декілька нерозв'язних проблем, пов'язаних з годуванням, лікуванням і психотерапією його пацієнтки, і сварливість доктора посилювалася гординею, що сповнювала його, оскільки ми летіли вже третій тиждень, а Снігуронька була здорова. Тільки відчайдушно нудьгувала.

Я відчув різь у очах. Дерло в горлі. Можна було теж придумати собі який-небудь фільтр, але мені здавалося, що цим я проявив би гидливість. На місці Снігуроньки мені було б неприємно, якби мої господарі, наближаючись до мене, вдягали протигаз.

Обличчя Снігуроньки, мов старовинний портрет в овальній рамі, означилося в ілюмінаторі.

— Страстуй, — сказала вона.

Потім клацнула транслятором, тому що вичерпала майже весь свій словниковий запас. Вона знала, що мені іноді кортить почути її голос, її справжній голос. Тому, перш ніж увімкнути транслятор, вона казала мені що-небудь сама.

— Ти чим займаєшся? — запитав я.

Звукоізоляція була недосконала, і я почув, як за перегородкою пролунало стрекотання. Її губи ворухнулися, і транслятор відповів мені із запізненням на декілька секунд, протягом яких я міг милуватися її обличчям і рухом її зіниць, що міняли колір, мов море у вітряний, хмарний день.

— Я згадую, чому мене вчила мама, — сказала Снігуронька холодним, байдужим голосом транслятора. — Я ніколи не думала, що мені доведеться самій готувати собі їжу. Я гадала, що мама дивачка. А тепер придалося.

Снігуронька засміялася раніше, ніж транслятор встиг перекласти її слова.

— Ще я вчуся читати, — сказала мені Снігуронька.

— Я знаю. Ти пам'ятаєш літеру "и"?

— Це дуже смішна літера. Але ще смішніша літера "ф". Ти знаєш, я зламала одну книжку.

Доктор підвів голову, відвертаючи лице від цівки смердючої пари, що повзла з пробірки, і сказав:

— Ти міг би й подумати, перш ніж давати їй книгу. Пластик сторінок при мінус п'ятдесяти стає крихким.

— Так і сталося, — сказала Снігуронька.

Коли доктор пішов, ми з Снігуронькою просто стояли одне проти одного. Якщо торкнутися пальцями скла, то воно на дотик холодне. Їй воно здавалося майже гарячим.

У нас було хвилин сорок, перш ніж прийде Бауер, притягне свій диктофон і почне мучити Снігуроньку нескінченними допитами. А як у вас це? А як у вас те? А як проходить у ваших умовах така-то реакція?

Снігуронька смішно передражнювала Бауера і скаржилася мені: "Я ж не біолог. Я можу йому набрехати, а потім буде незручно".

Я приносив їй малюнки і фотографії людей, міст і рослин. Вона сміялася, питала мене про деталі, які мені самому здавалися неістотними і навіть непотрібними. А потім раптом перестала питати і дивилася кудись повз мене.

— Ти чого?

— Мені нудно. І страшно.

— Ми тебе обов'язково довеземо до дому.

— Мені не тому страшно.

А того дня вона запитала мене:

— У тебе є зображення дівчини?

— Якої? — запитав я.

— Яка чекає на тебе вдома.

— Мене ніхто не чекає вдома.

— Неправда, — сказала Снігуронька.

Вона могла бути страшенно категорична. Особливо якщо чомусь не вірила. Наприклад, вона не повірила в троянди.

— Чому ти мені не віриш?

Снігуронька нічого не відповіла.

...Хмара, що пливла над морем, закрила сонце, і хвилі змінили барву — стали холодними і сірими, лише біля самого берега вода просвічувала зеленим. Снігуронька не могла приховувати своїх настроїв і думок. Коли їй було добре, очі її були синіми, навіть фіолетовими. Але відразу блякли, сіріли, коли їй було сумно, і ставали зеленими, якщо вона злилася.

Не треба було мені бачити її очі. Коли вона відкрила їх уперше на борту нашого корабля, їй було боляче. Очі були чорними, бездонними, і ми нічим не могли їй допомогти, поки не переобладнали лабораторний відсік. Ми поспішали так, немов корабель міг у будь-яку мить вибухнути. А вона мовчала. І тільки через три з лишком години ми змогли перенести її в лабораторію, і доктор, що залишився там, допоміг їй зняти шолом.

Наступного ранку її очі світилися прозорою бузковою цікавістю і трохи потемніли, зустрівшись з моїм поглядом...

Увійшов Бауер. Він з'явився раніше, ніж зазвичай, і був цьому дуже радий.

Снігуронька посміхнулася йому і сказала:

— Акваріум до ваших послуг.

— Не зрозумів, Снігуронько, — сказав Бауер.

— А в акваріумі піддослідний слимак.

— Краще скажемо — золота рибка. — Бауера не так легко збентежити.

У Снігуроньки все частіше був поганий настрій. Але що поробиш, якщо ти проводиш тижні в камері два на три метри. І порівняння з акваріумом було справедливим.

— Я пішов, — сказав я, і Снігуронька не відповіла, як завжди: "Приходь швидше".

Її сірі очі з тугою дивилися на Гліба, наче він був зубним лікарем. Я намагався аналізувати свій стан і розумів його протиприродність. З таким самим успіхом я міг закохатися в портрет Марії Стюарт або в статую Нефертіті. А може, це була просто жалість до самотньої істоти, відповідальність за життя якої дивовижним чином змінила і пом'якшила стосунки на борту. Снігуронька принесла до нас щось хороше, що примушувало всіх мимоволі чепуритися, бути шляхетнішими й добрішими, мов перед першим побаченням. Відкрита безнадійність мого захоплення народжувала в оточуючих почуття, середнє між жалістю і заздрістю, хоча ці почуття, як відомо, несумісні. Іноді мені хотілося, щоб хто-небудь покепкував з мене, посміхнувся б, щоби я міг вибухнути, нагрубіянити і взагалі поводитися гірше від інших. Ніхто собі цього не дозволяв. У очах моїх товаришів я був блаженно хворий, і це виділяло мене і відокремлювало від решти.

Увечері доктор Стрешній викликав мене по интеркому і сказав:

— Тебе Снігуронька кличе.

— Щось трапилося?

— Нічого не трапилося. Не турбуйся.

Я прибіг шпиталю, і Снігуронька чекала мене край ілюмінатора.

— Вибач, — сказала вона. — Але я раптом подумала, що якщо помру, то не побачу тебе більше.

— Нісенітниця якась, — пробурчав доктор.

Я мимоволі провів поглядом по циферблатах приладів.

— Посидь зі мною, — сказала Снігуронька.

Доктор незабаром пішов, вигадавши якийсь привід.

— Я хочу діткнутися тебе, — сказала Снігуронька. — Це несправедливо, що не можна доторкнутися до тебе і не обпектися при цьому.

— Мені легше, — сказав я безглуздо. — Я лише обморожуся.

— Ми скоро прилетимо? — запитала Снігуронька.

— Так, — сказав я. — Через чотири дні.

— Я не хочу прилітати додому, — сказала Снігуронька. — Тому що поки я тут, то можу уявити, що торкаюся до тебе. А там тебе не буде. Поклади долоню на скло.

Я послухався.

Снігуронька притиснулася до скла чолом, і я уявив, що мої пальці проникають крізь прозору масу скла і лягають на її чоло.

— Ти не обморозився?

Снігуронька підвела голову і постаралася посміхнутися.

— Нам потрібно знайти нейтральну планету, — сказав я.

— Яку?

— Нейтральну. Посередині. Щоб там завжди було мінус сорок.

— Це дуже жарко.

— Мінус сорок п'ять. Ти потерпиш?

— Звичайно, — сказала Снігуронька. — Але хіба ми зможемо жити, якщо завжди доведеться лише терпіти?

— Я пожартував.

— Я знаю, що ти пожартував.

— Я не зможу писати тобі листів. Для них потрібен спеціальний папір, щоб він не випаровувався. І потім, цей запах...

— А чим пахне вода? Вона для тебе нічим не пахне? — запитала Снігуронька.

— Нічим.

— Ти дивовижно несприйнятливий.

— Ну ось ти і розвеселилася.

— А я б полюбила тебе, якби ми були з тобою однієї крові?

— Не знаю. Я спочатку полюбив тебе, а потім дізнався, що ніколи не зможу бути з тобою разом.

— Спасибі.

У останній день Снігуронька була збуджена, і, хоча казала мені, що не уявляє, як розлучиться з нами, зі мною, думки її металися, не втримувалися на одному, і вже потім, коли я запаковував у лабораторії речі, які Снігуронька мала узяти з собою, вона зізналася, що найбільше боїться не долетіти до дому. Вона була вже там і розривалася поміж мною, який залишався тут, і всім світом, який чекав її.

Поряд з нами вже півгодини летів їх патрульний корабель, і транслятор на капітанському містку безперервно тріщав, насилу даючи раду з перекладом. Бауер прийшов до лабораторії і сказав, що ми спускаємося в космопорт. Він постарався прочитати записану назву. Снігуронька поправила його, немов мимохідь, і тут-таки запитала, чи добре він перевірив її скафандр.

— Зараз перевірю, — сказав Гліб. — Чого ти боїшся? Тобі ж пройти всього тридцять кроків.

— І я хочу їх пройти, — сказала Снігуронька, не зрозумівши, що образила Гліба. — Перевір ще раз, — попросила вона мене.

— Гаразд, — сказав я.

Гліб знизав плечима і вийшов. Через три хвилини повернувся і розклав скафандр на столі. Балони глухо стукнулися об пластик, і Снігуронька поморщилася, немов її вдарили. Затим поковтала по дверцятах передньої камери.

— Передай мені скафандр. Я сама перевірю.

Відчуття відчуження, що виникло між нами, фізично здавлювало мені скроні: я знав, що ми розлучаємося, але ми мали розлучитися не так.

Ми сіли м'яко. Снігуронька була вже у скафандрі. Я гадав, що вона вийде в лабораторію раніше, але вона не ризикнула цього зробити дотих, поки не почула по интеркому голос капітана:

— Наземній команді вдягнути скафандри. Температура за бортом мінус п'ятдесят три градуси.

Люк був відчинений, і ті, хто хотів ще раз попрощатися з Снігуронькою, стояли там.

Поки Снігуронька говорила з доктором, я обігнав її і вийшов на майданчик, до трапу.

Над цим дуже чужим світом повзли низькі хмари. Метрів за тридцять зупинилася приземкувата жовта машина, і декілька чоловік стояли біля неї на кам'яних плитах. Вони були без скафандрів, зрозуміло, вони були без скафандрів — хто удома одягає цей тельбух? Маленька група зустрічальників загубилася на нескінченному полі космодрому.

Під'їхала ще одна машина, і з неї теж вилізли люди. Я почув, що Снігуронька підійшла до мене. Я обернувся. Решта відступили назад, залишили нас удвох.

Снігуронька не дивилася на мене. Вона намагалася вгадати, хто зустрічає її. І раптом упізнала.

Вона підняла руку і замахала. І від гурту зустрічальників відокремилася жінка, яка побігла по плитах до трапа. І Снігуронька кинулася вниз, до цієї жінки.

А я стояв, тому що я був єдиним на кораблі, хто не попрощався з Снігуронькою. Крім того, в руці у мене був великий згорток з Снегуроччиним добром. Нарешті, я був включений за судновою роллю в наземну команду і повинен був працювати внизу і супроводжувати Бауера при переговорах з космодромними властями. Ми не могли тут довго затримуватися і за годину відлітали. Жінка сказала щось Снігуроньці, та засміялася і відкинула шолом. Шолом упав і покотився по плитах. Снігуронька провела рукою по волоссю. Жінка притиснулася щокою до її щоки, а я подумав, що обом тепло. Я дивився на них, і вони були далеко. А Снігуронька сказала щось жінці і раптом побігла назад, до корабля. Вона піднімалася трапом, дивлячись на мене і зриваючи рукавички.

— Пробач, — сказала вона. — Я не попрощалася з тобою.

Це був не її голос — говорив транслятор над люком, передбачливо увімкнений кимось з наших. Але я чув і її голос.

— Зніми рукавичку, — сказала вона. — Тут тільки мінус п'ятдесят.

Я відстебнув рукавичку, і ніхто не зупинив мене, хоча і капітан і доктор чули і зрозуміли її слова.

Я не відчув холоду. Ні відразу, ні потім, коли вона узяла мою руку і на мить притиснула до свого обличчя. Я відсмикнув долоню, але було пізно. На обпаленій щоці залишився багровий слід моєї долоні.

— Дарма, — сказала Снігуронька, трясучи руками, щоб було не так боляче. — Це мине. А якщо не мине, тим краще.

— Ти з'їхала глузду, — сказав я.

— Натягни рукавичку, обморозишся, — сказала Снігуронька.

Знизу жінка кричала щось Снігуроньці.

Снігуронька дивилася на мене, і її темно-сині, майже чорні очі були зовсім сухими...

Коли вони вже підійшли до машини, Снігуронька зупинилася і підняла руку, прощаючись зі мною і зі всіма нами.

— Зайди потім до мене, — сказав доктор. — Я тобі руку змащу і перев'яжу.

— Мені не боляче, — сказав я.

— Потім буде боляче, — сказав доктор.

© БУЛЫЧЕВ К. Люди как люди. — М.: Молодая гвардия, 1975. — 288 с. — (Б-ка советской фантастики).

© ГЕНИК Віталій, переклад з російської, 2008.